

**T.C.
MARAMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİMDALI**

**DERSİN ADI
VÜCUT MERTEBELERİ**

YÜKSEK LİSANS / FİNAL ÖDEVİ

**KONU
VÜCUD MERTEBELERİ**

**HOCANIN ADI
Prof.Dr. MUSTAFA TAHRALI**

**HAZIRLAYAN
FATİH YILDIZ**

İSTANBUL-2002

Vahdet-i vücud ehli Allah-alem münasebetini izah ederken mükevvenatın nasıl yaratıldığını kendi anlayışlarına uygun olarak tarif etmişlerdir. Buna göre zat-ı ehadiyye kendi cemalini, sıfat, isim ve fiillerini görmek istedi. Tecelli etti ve fiil sıfatına büründü. Batından zahire, gaybden şehadete, vahdetten kesrete geldi. Kendi cemalini gördü sıfat, isim ve fiilleri müşahade etti.

Buradaki tecelli edip açığa çıkma olayı başka bir varlığın yardımı veya desteğiyle değildir. İsteyende, tecelli edip açığa çıkanda sonunda müşahade edende yine kendisidir. Bu bir ihtiyacın veya zorunluluğun da sonucu değildir. Nitekim sevmediklerini rahat içersinde yaşatırken, dostlarını ve nebilerini zorluklarla imtihan etmiştir. Herşey kendisine air olup, mülkünde de tek hakim yine kendisidir. Kısacası alemin yaratılması bir takım mertebelerden geçerek gerçekleşmiştir.

Bu yaratılış mertebeleri “Hazarâtü’l Hams” (Beş İlahi Hazret), “Tenezzülat-ı Seb’a” (Yedi Ruhsal İniş) gibi isimler altında farklı rakamlarla teferruatlı olarak izah edilmiştir.

Dörtlü tasnife göre vücudun mertebeleri:

- 1.Lahût, zât
- 2.Ceberût, sıfatlar ve isimler
- 3.Melekut, ruhlar ve misal
- 4.Nasut ve şehadet alemleri ‘ ne ayrılmıştır

“Hazarat-ı Hamse” denilen beşli tasnifte ise yukarıdaki sıralamalardan biraz farklı olarak Melekût alemi iki mertebe olarak kabul edilmiştir.Böylece vücud:

- 1.Zat-ı Sırf, Lateayyün, Ehadiyyet
- 2.Vâhidiyyet
- 3.Ervah
- 4.Misal
- 5.Şehadet ve İnsan-ı Kamil mertebelerine ayrılmıştır.

Yedili tasnifte ise hazarat-ı hamsenin ikinci mertebesi olan “vahidiyyet” mertebesi “vahdet” ve “vahidiyyet” diye iki ayrı mertebe, beşinci hazret de yine “şehadet” ve “insan-ı kamil” diye iki ayrı mertebe olarak itibar edimiş, böylece mertebe sayısı yedi kabul edilmiştir.

Sıralamada açıkça görülüyor ki, insan Allah’ın ilminde varoluşu noktasından ezeli varlıktır.Buna “teayyün-ü sâni” veya “hakikat-i insaniyye” diyoruz.Biede varlık aleminde görünüşü vardır ki bunu da mertebe-i insaniyyet olarak vasıflıyoruz.Bu keyfiyete işaret için tasavvufta şu formül kullanılır, “İnsan zuhurda son, fakat mertebede en yüce olan varlıktır”. Yani insan gaye varlık olarak ezeli ilimde her şeyden önce vardı.Ancak gaye varlık olduğu için zuhur edişi en son olmuştur.Çünkü o ezeli bir öz taşımaktadır.Onun son olan tarafı bu öze hamallık eden bedendir.Varlığın tekamül ederek insana ulaştığını söylerken biz bu hamal varlığı yani bedeni kast ederiz.Daha doğrusu varlık tekamül ede ede insanın özünü taşıyacak bir hamalı yatıştırecektir düzeye ulaşmıştır.

Bu mertebeler bahsinde bilhassa şu noktaya dikkat etmek gerekir.Yedili tanife göre “Allah” mefhumu üç, beşli ve dörtlü tasnife göre iki mertebede mütalaa edilmiştir.”Allah” mefhumu ile alakalı bu iki veya üç mertebe, ayet-i kerimelerin yorumundan ileri gelmektedir. Çünkü mutasavvıflar “Allah” isminin Kur’an-ı Kerim’de “zat”, “uluhiyyet” ve “rububiyyet” manalarında kullanılmasına dikkat eder ve kelamcılar arasında mevzu edilen “zat” ve sıfatlar ayrımı mertebe anlayışıyla ele alınıp konu ile ilgili bütün problemlere öylece yaklaşırlar.

İlk üç mertebeyi “lahut” diğerlerini ise “nasut” alemi olarak değerlendiren mutasavvıflar içerisinde Aziz b. Muhammed en-Nesefi lahut alemini şu cümlelerle anlatır: “Lahut alemi terettüb (uyumlu mertebeler) alemidir.Orda herşey vardır.Ama bir ve aynı oldukları için aynı zamanda hiçbir şey yoktur da denilir.Bu mertebenin adı ve alameti, şekli ve sureti, zaman veya mekanı yoktur.Orada ezelle ebed, dün ile yarın aynıdır.Şeytan’ın Hz.Adem’e bir düşman-

lığı olmayıp Nemrut ile İbrahim barış içerisinde dir.Hz.Musa ile Firavun arasında savaş yoktur.çünkü çokluktan önce teklik, çokluktan sonra da yine bir teklik vardır.Bu son vahdet önemlidir.Daha önemlisi bu dünyadayken o vahdeti kavrayabilmektir.İlahi kitapların geliş amacı tevhiddir”.

Nasut alemini de şu cmlerle açıklar: “Nasut aleminde ayrılık ve gayrılık önce isimlerde sonrada madde de meydana ıktı.Ayrılık bazen “nefret”i bazen de “sevgi”yi doğurdu.Sevgi parçanın bütüne olan aşkının yansımaları idi.Herkes ikizini severdi.ylede olması gerekirdi.Nefret ise ayrılıktan dolayı oluşan benlik duygusunun yükselmesi ve diğer parçaları ya kk görmesinden veya mülke düşman ortakçı telakki etmesindendi.Halbuki kibre gerek yoktu, eşyanın hiçbir değerı olmadığından ve hiçbir eşya kendisinin olmadığından düşmanlığa da gerek yoktu.Herşey O “bütün”e ve “tek” e aittir.Düşmanlık ta dostlukta “O”nun için olmalıydı”.

Her iki mertebeler grubunu birbirleriyle alaka ve fark yönünden şu veciz cmlerle izah eder: “Lahut alemiyle nasut alemi arasında uzaklık yoktur.Aralarında da büyük bir fark olmayıp her ikisi içi ie dokunmuştur.Lahuti aleme mecazen yokluk diyecek olursak o icmal, varlık alemi ise tafsilidir.Yokluk zet kitap, varlık mufassal kitap, yokluk sade levha, varlık nakışlı levhadır.Nakışlı levhanın nakışlarını silerlerse o levha yokluk alemine, sade levhayı nakşederlerse o levha varlık alemine çıkmış olur.Bazen bazı nakışlar silinip değişik nakışlar işlenir.Bu bize dünyada değişme gibi görünür.Hergün birkaç kervan varlık aleminde yokluk alemine gelir.Bir süre kalır.O bu alemde kalırken birkaç kervan da çoktan yokluk aleminin yolunu tutmuştur.İşte lahut ile nasut alemi arasındaki fark bu kadardır”.¹

Vücudun çeşitli mertebelerde görünüşünden yola çıkarak onu muhtelif taksimata tabi tutan İbnü’l Arabi önce vücudu en genel anlamıyla e ayırır.Sonradan yapacağı daha ileri blmlenmelerinde esaslı olan bu temel taksim şoyledir:

1.Bizatihi aynında mevcut olan (vücud li-zatihi): Bu ancak vücud-ı mutlaktır.O hiçbir şeyden hasıl olmadığından ona tekaddüm eden bir şey bulunamaz.O bütün eşyanın mucidi, haliki, mukaddiri, mufassalı ve mdebbiridir.Hiçbir kayıtle mukayyed değildir.O Hayy, Kayyum, Alm, Mridve Kadir olan Allah’tır.

2.Allah ile mevcut olan (Mevcud billah): Bu arş kürsi semavat-ı l ve içindekiler, arz ve onda bulunanlardır.Bu alem aynında mevcut değildir.Ayrıca mucidiyle onun arasında bir zaman da yoktur.Bu sebeple biri diğerinden öncedir veya sonradır denilemez.O, dnn bu güne tekaddm gibi vücud ile öncelenmiştir ve zamandan mücerrettir.Zira o zamanın kendisidir.Alemin adem oluşu bir vakitte değildir.Fakat vehim Hakk’ın vücuduyla halkın vücudu arasında bir süre olduğunu tahayyül etmektedir.

3.”üçüncü şey”: Bu vücud veya ademle, huds veya kdemle mevzuf olmayan şeydir.O Hakk’ın ezeliiliği ile ezelden beraberdir.Hak için ziyade isnadı imkansız olduğu gibi zaman bakımından aleme tekaddüm ve teahhrde Hak için imkansızdır.çünkü alem vücud değildir.Alem bu üçüncü şeyden zahir olmuştur.O alemin hakikatlerinin hakikatidir.İbnü’l Arabi buna “heyula, ilk madde, cevher-i ferdin aslı, felek-i hayat, cinslerin cinsi, mm’l ekvan, esma-i ilahiyye, hakikat-ı Muhammediyye” gibi isimlerde verir.

Bu taksimden sonra İbnü’l Arabi vücudun zahirden batına çıkma sürecini dörde ayırarak anlatır:

- 1.Vücud-ı Mutlak: Bu Allah’tır.mahiyeti bilinemez, O’na mahiyet bile denemez.
- 2.Maddeden soyutlanmış mevcut: şekil ve suret kabul eden ruhami mufarık akıllardır.
- 3.Mekan ve hayyiz kabul eden mevcut: Bu da cirmler ve cisimlerdir.
- 4.Bizatihi değil bittabia hayyiz kabul edilen mevcut: Bu da arazdır.²

¹ Yücer,Mahmut,Meratib’l Vücud Hakkında  Risale,MÜSBE Y.L.Tezi,İstanbul,1996,59-63

² Kılıç,Mahmut Erol,“İbnü’l Arabi”,DİA,İstanbul,1999,c.20,s.501

GENEL DEĞERLENDİRME	DÖRTLÜ TASNİF	YEDİLİ TASNİF	KIRKLI TASNİF
ÂLEM-İ GAYB	ÂLEM-İ LÂHÛT	LÂ TEAYYÛN	1.Zatü'l İlahiyye
	ÂLEM-İ CEBERÛT	TEAYYÛN-Ü EVVEL	2.İlk Tenezzülât
		TEAYYÛN-Ü SANİ	3.İkinci Tenezzülât 4.Uluhiyyet 5.Rahmaniyyet 6.Rububiyyet 7.Malikiyyet 8.Esma ve Sıfatü'n Nefsiyye 9.Celal İsimleri 10.Cemal İsimleri 11.Fiil İsimleri a.Celali Fiil İsmileri b.Cemali Fiil İsmileri
ÂLEM-İ MELEKÛT	ÂLEM-İ ERVAH	ÂLEM-İ MİSAL	12.Alem-i İmkan 13.Aklü'l Evvel 14.Ruhu'l A'zam 15.Levhü'l A'zam 16.Kürsi 17.Ulvi Ruhlar
			18.Mücerred Tabiatlar 19.Hayal 20.Heba 21.Cevherü'l Ferd 22.Mürekkabat 23.Atlas Feleği 24.Zühre Feleği 25.Felekü'l Eflak 26.Sema-ü Zülal 27.Sema-ü Müşteri 28.Sema-ü Behram 29.Sema-ü Şems 30.Sema-ü Zühre 31.Sema-ü Utarid 32.Sema-ü Kamer
ÂLEM-İ ŞEHÂDET	ÂLEM-İ NÂSÛT	ÂLEM-İ ŞEHÂDET	33.Küre-i Ateş 34.Küre-i Hava 35.Küre-i Su 36.Küre-i Toprak 37.Ma'den 38.Nebat 39.Hayavan 40.İnsanlar Alemi

TENEZZÜLÂT-I SEB'Â

1. Lâteayyün Mertebesi:

Bu mertebe sırf Zat mertebesidir.Vücut bu mertebede sıfat ve vasıf bağından ve bütün kayıtlardan münezzehtir.Bu mertebeye “ehadiyyet mertebesi” ismi verilmiştir.Bu mertebe Allah Teala'nın künhü ve hakikatidir; bunun üstünde mertebe yoktur.

Teayyün (meydana çıkma), kayıtlanma ve farklı olma manasındadır.”La-teayyün” meydana çıkmamak, tenezzül ve tezahür etmemek demektir.Bu mertebe, her şeyden boş olma manasına gelen “ıtlak” makamıdır.

Peygamber Efendimiz (sav) “Eşya yaratılmazdan önce Allah Teala nerede idi” tarzında sorulan suale “Üzerinde ve altında hava bulunmayan âmâda idi” cevabını vermiştir.Âmâ ince bu lut manasına gelmekte ise de, “üstünde ve altında hava olmayan” ifadesiyle onun “la-teyyün” mertebesine işaret olduğu düşünülebilir.

Ahadiyyet Zat tecellisinden ibarettir.Hakkıyyet ve halkıyyet itibarlarının hepsinden tecrid edilmiş olarak tecelli eden “Zat” mertebesidir.Ahadiyyet, isim ve sıfatların eser ve müessirleriyle beraber yokluğunu isteyen mertebedir.Yani bu mertebede isim, sıfat ve onların eser ve müessirleri Hakk'ın Zat'ında müstağraktır.Mutlak Zat, isim ve sıfatların teayyününün aslı ve dayanağıdır.Bu mertebede Hak Teala kendi kemalatını, kendi zatıyla idrak eder.

Allah Teala'nın Zat'ı ehadiyyetinin aynıdır.O'nun künhüne ne kadîm ne de hâdis ilim ulaşamaz.Zat itibariyle O'nun hakikatine ulaşamaz; bilinebilen sadece Zat'ına ve sıfatlarına ait, rayiha ve eserleridir.Ahadiyyeti, mutlak vücudun, kendisi için, kendisinde kendisiyle olan tecellilerinin ilki olarak tarif edebiliriz.

2. Teayyün-i Evvel:

Bu mertebe Zat'ın uluhiyyet mertebesine tenezzülüdür.Bu tenezzül Zat'ın zuhura meylinin bir neticesidir.Vücut bu mertebede, kendisindeki sıfat ve isimleri mücmelen bilir.Sıfat bu mertebede kendisinin aynı olduğundan, bu ilim, kendi Zat'ından olan ilimden ibarettir.Vücut bu mertebede bütün isim, sıfat müsemma ve mevsuf ile muttasıf olduğundan “Allah” isminin mertebesidir.Bu mertebede Zat, la-teayyünün, taayyün suretiyle zuhur ettiği ilk tenezzül mertebesidir.Buna “birinci taayün”, “mutlak ilim”de derler.Bu mertebe “ev edna” mertebesidir.Çünkü bu mertebenin üstünde la-teayyün mertebesinden başka bir şey yoktur.Birinci teayyüne “ceberut” alemi ismi de verilmiştir.Ceberut alemi Muhammedi hakikatin Zat mertebesinden zuhura meyl ile tenezzül ettiği ilk mertebedir.Bu mertebede eşyanın hakikatı bilkuvve mevcuttur.İlk tecelli vücuda, ilme, nura ve şuhuda şamildir.İlk tecelliye insan-ı kamilin kalbi olan “hakikat-ı muhammediyye” ismi verilmiştir.

Zat'ın zuhura meylindeki ilk mertebesinde temeyyüz yoktur.İlim, alim ve malum birdir.Burada dört isim ve her birinin mazharı tecelli eder.Bu isimler, bütün varlıkları vücuda getiren “Rahman”, her birine ayrı özellikler kazandıran “Rahim”, tedbir kılan “Müdebbir” ve eşyayı birbirinden ayıran “Mufassıl” isimleridir...

3. Teayyün-i Sâni:

Vücut ilk teayyün mertebesinde isim ve sıfatlarını mücmel olarak bilmekle beraber, bu isim ve sıfatlarının gerektirdiği bütün külli ve cüz'i manaların suretleri ikinci teayyün mertebesinde birbirinden ayrılırlar.Zira isimler ve sıfatlar Zat'a delaleti cihetinden bir, kendilerine delaleti cihetinden ayrı ve münferiddirler.Vücutun mertebeleri ve onların bu tarz değerlendirmeleri akli veya keşfidir, hakiki değildir.Kevni suretlerin hakikatleri olan bu teayyünlerden her birinin gerek kendi zatına ve gerek kendi zatının benzerlerine asla şuuru yoktur.Çünkü onların vücudları ve temeyyüzleri ilmidir; yani bilkuvve mevcut, bilfiil ma'dumdur.

İkinci teayyüne “insan-ı kamil” mertebesi de denir.Kevni hakikatlerin isti'datları, meydana çıkarılmış değildir.Bunlara “ezeli isti'datlar ismi verilmiştir.Bu mec'ül olmayan kabiliyetler Hak'tan hal lisaniyla zuhur talep etmişlerdir.Her isim, Allah Teala'nın isimlerinden birinde ilmen mevcuttur.Herşeyin özel bir ismi vardır ve o şey isti'dadını talep ettiği ismin tasarrufu

altındadır.Dönüşüde yine o ismin makamınadır.Hidayet, dalalet, saadet, şekavet, izzet, zillet, hayat ve memat işte bu isimlerdendir.

Bu ikli üç mertebe vücud kadim, zaman ve mekan kayıtlarından münezzehtir.Bu hakikatle rin kevnî mücerred ve müşahhas hale tenezzülü ile vücud zaman ve mekan kayıtlarıyla kayıtlanmış olur ki vücudun bu mertebeleri gayriyyet mertebeleridir...

Sıfat ve Esma: Bütün eşyanın başlangıcı olan Vücut hayatın ta kendisidir.Çünkü her şeyi harekete getiren O'dur.Vücutun çeşitli mertebelerdeki tecellileri, onun hareketinden gelmektedir.Hareket olan yerde hareket ettirende vardır ve O muharrik "diridir" (Hayy)Vücut hayat ile muttasıf olunca kendi zatını ve nefsinin idrak etmesi gerekir.Bu ise O'nun zatına olan ilmidir."İlim"de hayat gibi bir sıfattır."Hayat" ve "ilimle" muttasıf olan vücudun "irade" ve "kudret"le muttasıf olmaması düşünülemez.Bu sıfatlara "semi", "basar" ve "tekvin" sıfatlarını da ilave edersek vücud bu yedi sıfatla mevsuf olmuş olur.Bütün bunların esasını "hayat"tır.Sıfat isminin menşesidir; çünkü bir şeyde sıfat olmazsa, bir isimle isimlendirilemez. Zat sıfat ile, sıfat isimle meydana çıktığından, isim sıfatın,ve sıfat Zat'ın zahiri; zat sıfatın, sıfatta ismin batınıdır.

4.Mertebe-i Ervâh:

Vücut birinci teayyün ve vahidiyyet mertebesinden sonra, ilmi suretler sebebiyle ruhlar mertebesine tenezzül eder.Bu mertebede ilmi suretlerden her biri birer basit cevher olarak zahir olur.Bu basit cevherlerden her birinin şekli rengi olmadığı gibi, zaman ve yer ile de muttasıf değildirler.Zira zamanla mekan, cisimde meydana gelir: bunlar ise cisim değildir.Cisim olmadıklarından yanma ve bozulma da kabul etmez.Bu alemleri duyu organlarımızla idrakimiz ve işaretimiz mümkün değildir.Bu mertebede her bir ruh, kendini ve kendi mislini ve kendi başlangıcı olan Hakk'ı idrak eder."Elest bezmi" bu mertebede vuku' bulmuştur.Bu mertebe, ayrılık ve gayriyyetten bir nev' üzere zatın hariçte zuhurundan ibarettir.Ruh kendi zatıyla kaim olup, beka hususunda bedene muhtaç değildir.Mücerredolma cihetinden bedene aykırıdır.Fakat tedbir ve tasarruf yönünden bedenle alakası vardır.Beden şehadet aleminde ruhun sureti ve kemalinin mazharıdır.

Meleklerin Hakikati: Vücutun "insani hakikat" mertebesinden tenezzülü, yine o mertebede sabit olan "Kudret" sıfatının mezahiri ile meydana gelir.Kudret de diğer sıfatlar gibi Hakk'ın vücudunun şuanatından olduğundan zatının gayri değildir.Fiiller kevvet ile tezahür edeceğinden "ilahi ef'al" de meleklerle meydana çıkar.İlahi kuvvetin ismi peygamber lisanında "melaike"dir.Melek kuvvet ve şiddet manasınadır ve "tabii" ve "unsuri" olmak üzere iki kısımdır.Tabii olanlar Adem'e secde ile emrolunmuşlardır.Unsuri olanlar anasıra mensub ruhlardır ve Adem'e secde ile emrolunmuşlardır.

İblisi'in Hakikati: İblis "Mudill" isminin tam mazharıdır.Melekler ise "Hadi" isminin tam mazharlarıdır.Vahidiyyet mertebesinde bir olan "Hadi ve "Mudill" isimleri, iki zıt kuvvet olarak tezahür eder.İşte bu iki kuvvetten biri "Mudill" isminin mazharı olan İblis'tir.İblis'e bağlı bulunan ruhların hepsi insanları idlal ve iğvaya memurdurlar.İblis akl-ı küll'e tabi olmadığı için Allah Teala onu diğer kuvvetler arasından "Çık! Çünkü sen aşağılıklardansın" hitabıyla kovdu.

Adem ve Havva'nın Hakikati: Vücut insani hakikat olan "vahidiyyet mertebesi"nden "Ruhlar mertebesi"ne tenezzül ettiği zaman üç marifet meydana gelir.Birisi "marifet-i nefis" (kendi zatını ve hakikatını bilmek), ikincisi "marifet-i mübdi" (mucidini bilmek), üçüncüsü mucidine karşı ihtiyacı bilmektir.Bu marifet gayriyyeti gerektirir.Bu ruh ruh-u muhammedi'dir, diğer ruhlar onun ruhunun cüzleridir.Bu ruh "akl-ı küll"ün suretidir ki o da Adem'in hakikatidir.Havva "nefs-i küll"ün suretidir ve akl-ı evvel'in dı'l-i eyser (sol kaburga kemiği) inden meydana gelmiştir.Bu çeşitli teayyünlerin zuhuru ve çeşit çeşit suretlerin meydana gelişi "akl-ı küll" ile "nes-i küll"ün izdivacındandır.

5. Mertebe-i Alem-i Misal:

Bu mertebede, Zat'ın hariçte bir takım latif şekil ve suretlerle zuhurudur.Bu mertebeye “misal alemi” denilmesinin sebebi, ruhlar aleminden meydana gelen her bir ferdin, cisimler aleminde kazanacağı surete benzeyen bir suretin bu alemde meydana gelmesidir.Bu suretleri hayalimizde idrak edebildiğimiz için, buna “hayal alemi”de diyebiliriz.Tasavvuf erbabı misal alemini iki kısımda mütalaa etmişlerdir:

a.*İnsani olan hayali kuvvetler* onun idrakinde şarttır ve rüya ve hayalde meydana çıkar.Bu idrak bazen isabet eder, bazen de hata olur.

b.*İdrakte hayal kuvvetinin şart olmadığı alem:* Aynada ve bazı şeylerde görünen suretler gibi.Misalin bu kısmına “misal-i mutlak” ve “hayal-i munfasıl”denir.Çünkü bunlar hayali kuvvetten ayrı olarak kendi zatiyla mevcuttur.Ruhların ceset rengiyle görünüşü bu kısımdandır.Şeyhin ruhunun müridine cismani olarak görünmesi gibi...

Misal alemi alem-i ervahın feyzini şehadet alemine ulaştırır bir vasıtaadır.Ruhlar ile cisimler arasında bir berzahdır.Bu yüzden her iki alemin hükümleri bu alemde toplanmıştır.Ruhlara nisbetle kesif, cisme nisbetle latiftir.Cinler de bu alemdendir.

6. Mertebe-i Alem-i Şehadet:

Şehadet mertebesi, Zat'ın hariçte cisim suretiyle zuhurudur.Bu suretler misal alemi suretlerinin aksine olarak bölünme, parçalanma, yanma, yaralanmaya müsaittir.Bu mertebeye “şehadet alemi” denmesi müşahedeye çok müsait olduğundandır.Bu alemde ruh sahibi olmayan hiçbir suret yoktur.Zira gerek canlı ve cansız varlıkların herbirinin “vahidiyyet mertebesi”nde sabit hakikatları vardır ve bu hakikatlar onun mutasarrıfı ve ruhudur.³

7. Mertebe-i İnsan-ı Kamil:

Bu Mertebe “mutlak vücut”un en son tecellisi ve zatını gizlemek için kıldığı en son perde dir.Cismani, nurani, vahidiyyet ve vahdet mertebelerini üzerinde toplayan bir mertebedir. İnsan-ı kamil bütün ilahi isimlerden ibaret olan “ilahi suret”i kabule müsait bir şekilde yaratılmıştır.”İlahi emanet”i taşımaya ehil olup, ilahi isim ve sıfatların hükümleri kısmen zahir olmuştur.Diğer insanlarda ise bu ilahi sıfatların hükümleri kısmen zahir olur.Allah'ın şehadet aleminde tecellisi sıfatları, isimleri fiilleri ile dir.İnsan-ı kamil bütün alemlerin hülasası olduğu için, onda zat, sıfatlar, isimler ve fiillerin tecellisi toplanmıştır.İnsan-ı kamil mertebesindeki kemal ve zuhur diğer mertebelerde müşahede edilemez.⁴

İnsan-ı kamilin şehadet alemindeki konumunu A.Avni Konuk şöyle izah etmektedir: “Alem-i şehadet her ne kadar, esma-i ilahiyyenin zuhur-u ahkam ve asarına müsaid ise de, tamamıyla mücella bir ayine olmadığından, suret-i ilahiyye onda kemaliyle zahir olmaz. Bina-analeyh alem-i şehadetten Adem'in halk ve zuhuru, onun cilası mesabesinde vaki oldu.İmdi alem, Adem'in vücudu ile bir mir'at-ı mücella olduğundan Hakk-ı mutlak onda suret-i ilahiyyesini kemali ile müşahede buyurur”.⁵

KAYNAKLAR

1. ERAYDIN,Selçuk,Tasavvuf ve Tarikatlar,İFAV,İstanbul,1994
2. KILIÇ,Mahmut Erol,“İbnü'l Arabî”,DİA,İstanbul,1999
3. KONUK,A.Avni,Fususu'l Hikem Tercüme ve Şerhi,trc.M.Tahrâlı,S.Eraydın,İFAV,İstanbul,1999
4. YÜCER,Mahmut,Meratibü'l Vücut Hakkında Üç Risale,MÜSBE. Y.L.Tezi,İstanbul,1996

³ Eraydın,Selçuk,Tasavvuf ve Tarikatlar,İFAV,İstanbul,1994,223-233

⁴Yücer,Mahmut,age,82

⁵ Konuk,A.Avni,Fususu'l Hikem Tercüme ve Şerhi,trc.M.Tahrâlı,S.Eraydın,İFAV,İstanbul,1999,c.1,s.61